

(дата звернення: 01.03.2019).

7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «План пріоритетних дій Уряду на 2018 рік» від 28 березня 2018 р. № 244-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-prioritetnih-dij-uryadu-na-2018-rik> (дата звернення: 01.03.2019).

*Пендюра Максим Миколайович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ГРАМАТИЧНЕ (МОВНЕ) ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА ЯК НЕОБХІДНИЙ ТА ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО ПРАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В українській правовій системі основним джерелом права є нормативно-правові акти, спрямовані на регулювання найважливіших соціальних та суспільних відносин і охорону матеріальних та духовних цінностей суспільства. Для правильного розуміння й застосування норм права, для охорони та зміцнення законності актуальним є питання тлумачення норм права.

Кардинальні зміни у принципах та умовах суспільного життя України зумовили виникнення нових, раніше не притаманних нашому суспільству відносин, і відповідно, потребу в їх правовій регламентації. У зв'язку з цим на сучасному етапі державотворенні в Україні спостерігається суттєва активізація правотворчості. Внаслідок цього відбуваються значні зміни у правовому полі: з одного боку, під правову регламентацію підпадають відносини, що раніше фактично взагалі не існували (рейдерські захоплення), а з іншого – певна частина відносин стає для правової регламентації байдужою або й зовсім зникає у суспільній практиці. Разом з цим, не позбавлена ця діяльність й юридико-лінгвістичних помилок.

Актуальність цього питання полягає саме в тому, що така ситуація зумовлює не лише унормування таких відносин, але й потребу в удосконаленні правореалізаційної та правоохоронної діяльності, ефективність якої багато в чому залежить від розуміння такої проблеми та якості її правової бази. Тому особливої актуальності набуває не лише проблема підвищення якості змісту новостворюваних нормативно-правових актів, а й забезпечення якісної підготовки їх конкретного змісту, адже ефективність впливу цих актів на впорядкування і розвиток таких суспільних відносин залежить, насамперед, від зрозумілості, якості змісту конкретних положень, що в них сформульовані.

Варто зазначити, що проблема якості змісту нормативно-правових актів у вітчизняній літературі зовсім не нова, але аналізом доведено, що досліджується ще недостатньо активно. Проте, узагальнюючи результати низки теоретичних

досліджень, відповідну практику правозастосовної та правоохоронної діяльності, можна визначити певні умови, виконання яких позитивно впливає на зміст, а значить і на ефективність нормативно-правових актів.

Однією з найважливіших є умова відсутності колізій між положеннями нормативно-правового акта і чинними нормативно-правовими актами рівної з ним юридичної сили. Наявність таких колізій свідчить про недостатність обробки чинних нормативно-правових актів і врахування їх положень, спричиняє низку суттєвих проблем при реалізації колізійних положень, а тому породжує обґрунтовані сумніви (незрозумілості) щодо якості змісту цих нормативно-правових актів.

Термін «колізія» у словнику іншомовних слів перекладається як зіткнення протилежних сил, прагнень та інтересів, у юридичному розумінні тлумачиться як розходження між окремими законами держави або суперечність закону чи судових рішень.

Однією з найбільш актуальних і складних проблем юридичної практики є тлумачення нормативно-правових актів, від вирішення яких залежить ефективність як правового регулювання, так і адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, інтеграції правової системи України у світовий простір.

Активний розвиток ефективного забезпечення мовними засобами правотворчого процесу в Україні зумовлює необхідність дослідження юридико-лінгвістичних особливостей текстів нормативно-правових актів, пошуку шляхів удосконалення їх інтерпретації, напрацювання практичних рекомендацій.

Доцільність наукової розробки проблем саме мовного забезпечення правотворчого процесу, а зокрема юридико-лінгвістичного тлумачення текстів нормативно-правових актів визначається тим, що правові норми формулюються і виражаються за допомогою загальних, абстрактних понять, а також багатозначних слів, спеціальних юридичних та технічних термінів, які за різних умов суб'єктами права можуть сприйматися неоднозначно. Повноцінна інтерпретація текстів нормативно-правових актів передбачає залучення знань інших наук, зокрема лінгвістики.

Посідаючи не останнє місце в мовних теоретико-правових дослідженнях ефективності правових норм, проблема мовного забезпечення правотворчого процесу насамперед належить до недостатньо вивчених питань юридичної науки. Це потребує окремого і ґрунтовного дослідження цього тлумачення, особливо зважаючи на те, що врахування правил цього способу тлумачення має пріоритетне значення для всіх інших способів з'ясування змісту норми права та видів тлумачення.

На завершення слід погодитися з міркуваннями Л.І. Чулінди про те, що «для однозначного розуміння і тлумачення текстів нормативно-правових актів важливим є знання його особливостей на лексичному рівні, які охоплюються правилами юридико-лінгвістичного тлумачення. Ці правила враховують специфіку мови нормативно-правових актів, ґрунтуються, насамперед, на правилах, сформульованих лінгвістичною наукою, і є результатом узагальнення юридичної практики».